nrc›

‘Juice-kanalen’ worden nieuwskanalen, BOOS opent een ‘kliklijn’. Waar ligt de grens?

Media-ethiek De journalistieke methodes van ‘juice’-kanalen en het YouTube-programma *BOOS* roepen steeds meer vragen op. Hoe ethisch gaan zij te werk?

Wilfred Takken

23 februari 2022 • Leestijd 3 minuten

Tijdens de gijzeling op het Amsterdamse Leidseplein dinsdagavond riep de politie het publiek op terughoudend te zijn met het delen van filmpjes en informatie om de gijzelaars niet in gevaar te brengen. De meeste media gaven gehoor aan die oproep, maar vlogger en socialemediapersoonlijkheid Yvonne Coldeweijer deelde juist voluit berichten en telefoonvideo’s die ze binnenkreeg van haar volgers. Het kwam haar op scherpe kritiek te staan. Zou Coldeweijer zich niet aan de journalistieke ethiek moeten houden als ze zich als nieuwskanaal profileert?

Eenzelfde vraag speelde deze week rond *BOOS*, het BNNVARA-programma van Tim Hofman, dat kijkers had opgeroepen namen van Belastingdienst-ambtenaren die bij de Toeslagenaffaire betrokken waren aan hen door te spelen. Het kwam BOOS op een aangifte wegens bedreiging te staan. Zowel Hofman als Coldeweijer mobiliseren burgers via sociale media op een manier die ethische vragen oproept over hun journalistieke methodes.

Coldeweijer brengt op haar zogeheten ‘juice-kanaal’ (‘juice’ is de Amerikaanse benaming van ‘roddel’) *Life of Yvonne* doorgaans nieuws over bekende Nederlanders, onder meer via YouTube (161.000 abonnees), Instagram (439.000 volgers) en berichtendienst Telegram. Omdat ze de afgelopen tijd verhalen en getuigenissen verspreidde over seksueel wangedrag en partnergeweld van artiesten als Lil Kleine, Ali B en Marco Borsato, werd ze ook geregeld door gevestigde media geciteerd. Ze schoof aan bij *RTL Boulevard*, en door haar gepubliceerde filmpjes van de gijzeling werden op tv gebruikt.

Thomas Bruning van journalistenvakbond NVJ vindt het een lastige kwestie, omdat Life of Yvonne zich moeilijk als professioneel nieuwsmedium laat kwalificeren. En zelfs als je haar kanaal zo beschouwt, is hij terughoudend met oordelen. „Of je de aanwijzingen van de politie moet opvolgen, is een afweging die ieder nieuwsmedium zelf moet maken. De NVJ vindt ethiek natuurlijk belangrijk, maar je kunt het niet opleggen. Ik denk dat we ermee moeten leren leven dat er onlinekanalen zijn die minder hebben met onze regels.”

Media-ethicus Huub Evers: „Coldeweijer zegt zelf dat ze met de journalistieke normen niets te maken heeft.” Daar kan je als gevestigde journalistiek dus weinig tegen doen, zegt hij. „Coldeweijer geeft gewoon ongefilterd de informatie door die ze van haar volgers ontvangt.” Door haar grote gevolg, legt Evers uit, en doordat ze een bedreiging is voor de gevestigde roddelrubrieken, wordt ze binnengehaald door de gangbare journalistiek. „Dat zouden die programma’s niet moeten doen.” Coldeweijer zelf was deze woensdag niet bereikbaar voor een reactie.

BOOS

Ook BOOS kwam deze week onder vuur te liggen. De NCF - naar eigen zeggen met afstand de grootste vakbond van de Belastingdienst, met ruim zesduizend leden bij het ministerie van Financiën - deed maandag aangifte tegen het programma vanwege de oproep namen van ambtenaren door te geven. Uit de BOOS-oproep van vrijdag: „Wij willen weten: wie waren dat? Welke ambtenaren werken daar nu nog? Welke ambtenaren zijn ontslagen of gestraft, zoals de Belastingdienst ooit de ouders strafte?” De NCF sprak in dagblad *Trouw* van „regelrechte intimidatie van ambtenaren”. De oproep doet denken aan *doxing*: het openbaren van persoonsgegevens van individuen, doorgaans op internet, om te intimideren of als wraakoefening, waarbij de privacy van de betrokkenen wordt geschonden. Het ministerie van Justitie wil dit strafbaar stellen.

nieuws in de klas

Frits van Exter van de Raad voor de Journalistiek zegt: „Het lijkt erop alsof BOOS op de man wil spelen, en niet op de bal. Dan gaat het niet meer om de misstanden, maar om *naming and shaming*. Waarom zou je dat doen? Het woord 'volksgericht' komt in me op." BOOS stelt doorgaans met ludieke overvaljournalistiek consumentenkwesties aan de kaak, maar was onlangs aanvoerder in de berichtgeving over seksueel wangedrag bij *The Voice of Holland*. Van Exter: „Dat was juist een overwogen, transparante uitzending, met veel aandacht voor wederhoor. Bovendien ging het daarbij om bekende Nederlanders, bij wie de afweging tussen maatschappelijk belang en privacy-belang anders ligt." Media-ethicus Evers vult aan: „Dit is een merkwaardige zaak. In de Toeslagenaffaire zijn de politici eindverantwoordelijk, niet de ambtenaren. Of hoogstens de ambtelijke top. Uiteindelijk moet je dus bij de leiding zijn."

Bruning van de NVJ neemt het juist op voor BOOS: „De vakbond NCF doet alsof het om een schandpaal gaat, maar ze schreeuwen te vroeg. Het is helemaal niet gezegd dat BOOS die namen gaat publiceren, ze zoeken gewoon naar klokkenluiders, om te kijken of de Toeslagenaffaire nog gevolgen heeft gehad binnen de Belastingdienst. BOOS zegt niet de intentie te hebben om op de stoel van de openbare aanklager te gaan zitten." In de verklaring van BOOS staat: „Het noemen van namen zal alleen gebeuren als daarvoor voldoende aanleiding is en dit ook journalistiek verantwoord is."

Beide kwesties laten zien dat de nieuwe mediamacht van veelbekeken YouTube-kanalen en vloggers soms de grenzen van de journalistieke ethiek opzoekt. Intussen gaan ook gevestigde media niet vrijuit, stelt ethicus Evers. Ze moeten zich bijvoorbeeld afvragen of ze zonder meer als doorgeefluik van een juice-kanaal willen fungeren. „Je kunt wel een filmpje van Yvonne Coldeweijer tonen, maar dan moet je erbij zeggen waar het vandaan komt, en dat het geen journalistieke bron is."

Een tv-journalist doet een dag na de gijzeling bij de Apple Store in Amsterdam verslag bij de winkel. — FOTO OLAF KRAAK/ANP